

DESPRE SUBLIMAREA MILITANTISMULUI.
A FI COMUNIST ÎN ANII '80 ÎN FRANȚA ȘI ÎN ROMÂNIA

DESPRE SUBLIMAREA MILITANTISMULUI.
A FI COMUNIST ÎN ANII '80
ÎN FRANȚA ȘI ÎN ROMÂNIA

Dan Dascălu

Figura militantului.

Aparatul uman al partidelor politice, cel care le susține în fond acțiunile și le dă o anumită specificitate, are în centrul său figura militantului. Este o figură emblematică pentru activitatea politică, indică un anumit grad de participare politică, dar în același timp este de ați stabili cu precizie caracteristicile.

În general termenul „militant” desemnează o *„persoană care participă activ la viața unui partid, sindicat sau instituție religioasă, pentru a face să triumfe ideile propriei organizații”* (S. Tamaș, 1993). Militantismul este atitudinea militantului. Trebuie făcute câteva precizări. În primul rând în legătură cu poziția pe care o ocupă militantul în cadrul partidului. El nu se

confundă cu șefii partidului, care sunt de cele mai multe ori plătiți pentru activitatea pe care o desfășoară și care au o putere de decizie mai mare sau mai mică, în funcție de locul ocupat în ierarhia partidului. Militantul este un executant, situat la baza aparatului de partid, dar el se deosebește de simpli membri ai partidului și de simpatizanții acestuia prin gradul de participare politică și prin nivelul de identificare cu valorile doctrinare și scopurile partidului la un moment dat. „*Militantul este aderentul activ*” (M. Duverger, 1976, p.174). El este un aderent activ atât în sânul organizației (participă la reuniuni, congrese, etc.), cât și în afara ei, prin promovarea ideilor, a doctrinei partidului.

O a doua precizare pe care trebuie să o facem se referă la suporturile activității militante, la elementele de natură psihosocială care susțin motivația celor care pot fi considerați militanți. Este adevărat că aceste suporturi sunt diferite de la un partid la altul, de la o epocă la alta, de la o țară la altă, în funcție de poziția partidului respectiv în sistemul politic al țării respective dar și de tipul de partid, de ideologia, de strategia sa politică. Încadrarea militanului în partid vizează atât o latură materială, partidul încercând să-i încadreze întreaga activitate, cea profesională, dar, în grade diferite, și cea familială, culturală, cea legată de petrecerea timpului liber. Este o depășire a spațiului propriu-zis politic, pe care partidele încearcă, în grade diferite, să o realizeze prin crearea unor multiple organizații subordonate sau prin orientarea unor organizații profesionale sau culturale existente deja. Militantul aderă la această structură organizațională de susținere a partidului și este activ în

DESPRE SUBLIMAREA MILITANTISMULUI.
A FI COMUNIST ÎN ANII '80 ÎN FRANȚA ȘI ÎN ROMÂNIA

cadrul ei. Pe de altă parte, această încadrare este însoțită de o încadrare spirituală, ideologică, care îi dă un sens primeia. Partidul poate oferi, prin ajungerea la putere, o anumită poziție și anumite avantaje militanților săi. Dincolo de această posibilitate, care trezește interesul militanților și-i susține în activitatea lor, putem vorbi și de satisfacția pe care aceștia o au apărând o anumită doctrină și acționând pentru impunerea ei, dar și faptul că militantul se simte integrat într-un grup, că partidul devine pentru el o adevărată familie, un spațiu de socialitate și de convivialitate. Aceste categorii de motive diferite se combină, în proporții diferite, între ele în așa fel încât militantismul apare ca „*produsul unei tensiuni între pasiuni și interese*” (A. Hirschman, 1982).

M.- L. Rouquette, într-o lucrare din 1994, considera că regimurile politice moderne, regimuri puse să gestioneze societăți de masă, au tendința de a absorbi indivizii în anumite „*categorii funcționale generale*”, asociindu-le regulamente, norme, obligații de comportament. Aceste categorii sunt : cetățeanul, militantul și muncitorul. Militantul este cel care cunoaște doctrina și prin aceasta el este cel care poate „să indice drumul”. Caracteristica sa este devotamentul pentru partid, obediința față de cerințele acestuia.

Evident că modul de a privi militanții, rolul acordat acestora, depinde de la un partid la altul. Partidele comuniste, de la apariția lor, au trebuit să înfrunte un mediu ostil. Reclamându-se de la o tradiție revoluționară, cea a Marii Revoluții Franceze, dar, majoritatea dintre ele și de la Revoluția socialistă din

Octombrie, el urmăreau să schimbe radical societatea. Această intenție revoluționară, ca și, pentru cele mai multe, subordonarea totală față de Moscova, produceau, în rândul populației și al guvernanților o anumită teamă și ostilitate. Apartenența la un asemenea tip de partid avea un alt sens în ceea ce privește participarea politică față de partidele tradiționale. Ele creaseră un nou tip de sub-societate, o subcultură opuse societății și culturii majoritare, privite cu suspiciune și ostilitate. Adeziunea la un asemenea partid presupunea, la început, în perioada interbelică, anumite riscuri ce vor dispărea, în bună parte după al doilea război. Toate acestea dădeau membrilor partidelor comuniste un anumit specific. Ei erau dispuși să accepte „disciplina de partid”, să accepte o invadare a vieții lor personale de către partid, în schimbul speranței unei anumite promovări sociale viitoare dar și a siguranței și satisfacției apartenenței la „*o mare familie și a participării la o luptă politică la scara întregii omeniri și a întregii istorii, pentru „binele omenirii”*”. În *partidele comuniste aflate în opoziție militantismul este impus tuturor membrilor, este o condiție a participării politice a acestor membri, devine „expresia identității sociale”* (D. Chagnollaud, 1996, p.115) a acestor partide.

Problema la care vrem să ne referim este aceea a modului în care acest militantism se păstrează ca o caracteristică a „modului de a fi” comunist la sfârșitul secolului XX și în ce măsură se deosebesc, din acest punct de vedere, partidele comuniste ajunse la putere, inițiatoare și susținătoare a unor regimuri totalitare, de cele aflate încă în opoziție.

DESPRE SUBLIMAREA MILITANTISMULUI.
A FI COMUNIST ÎN ANII '80 ÎN FRANȚA ȘI ÎN ROMÂNIA

A fi comunist în Franța.

Apărut în 1920, prin sciziunea de socialiști în urma Congresului de la Tours, Partidul Comunist Francez a fost organizat după modelul bolșevic, pe baza ideologiei comuniste impusă de către Lenin și Stalin mai apoi, pe baza „centralismului democratic” și, mai ales pe baza unei pronunțate obediențe față de Moscova care nu se va atenua decât în a doua jumătate a secolului XX. În 1936, alături de socialiști și de radicali, vor participa la guvernare, în cadrul Frontului popular, până la invadarea Franței de către germani. Dovedindu-se foarte activi în timpul ocupației germane, vor apărea întăriți la sfârșitul războiului și vor participa la guvernare până în 1947. În condițiile „războiului rece”, datorită, poate, în primul rând obedienței față de Moscova, P.C.F. va fi marginalizat dar va păstra totuși o pondere importantă în opțiunile electorale ale francezilor. De exemplu, la alegerile legislative din 1956 vor obține 25,7% din voturi.

Seismul social și politic din mai 1968, ca și evenimentele externe, mai ales invadarea Cehoslovaciei, vor afecta și partidul comunist. În primul rând se constată o anumită orientare spre dreapta a electoratului, iar pe de altă parte apariția unor mici partide de extremă stânga, opuse bolșevicilor sovietici, partide de orientare maoistă de exemplu. Partidul comunist încearcă să se distanțeze de linia ortodoxă de până atunci, să-și îndrepte atenția și spre alte categorii decât muncitorii, cu deosebire spre alte categorii salariate, renunță la ideea „dictaturii proletariului”, condamnă invazia Cehoslovaciei etc.

Această linie politică nouă îi va aduce aderenți și simpatizanți, obținând, de exemplu, 21,4% din voturi în 1973. Deși în ultimele decenii a participat de câteva ori la guvernare, alături de socialiști, începând cu anii '80, P.C.F. intră într-o criză destul de profundă. Forța electorală a partidului scade și ea sub 10% și uneori chiar sub 5% din voturi. Este vorba nu numai despre un declin electoral ci de unul structural care afectează chiar identitatea partidului. Cum arăta Jean Baudoin (1993), această criză se datorează prăbușirii sau uzării profunde a doi factori care au asigurat, în timp, succesul ideii comuniste în Franța : pe de o parte declinul și dispariția modelului de societate propus de comuniști prin ieșirea tot mai mult în evidență a disfuncționalităților regimului totalitar comunist, a modelului sovietic, și prăbușirea acestuia până la urmă, iar pe de altă parte ancorarea în rândurile unei clase muncitoare a cărei pondere sociologică și politică a scăzut mereu pe măsura trecerii la societatea post – industrială.

Numărul militanților comuniști scade deci la sfârșitul secolului XX, influența lor este de asemenea mai mică, dar se produc schimbări și în ceea ce privește modul de a privi militantismul în cadrul partidului, legate de schimbările generale produse în societatea franceză. Temele mari ale militantismului comunist, care au fost teme generale ale stângii, ca aspirația la o reducere a inegalităților sociale, dorința ca fiecare individ să se poată dezvolta liber, frica de xenofobie, aspirația spre o adevărată democrație, capătă forme noi de expresie și, mai mult, ele sunt împărtășite de alte partide sau mișcări, de la socialiști până la ecologiști. A fi comunist în Franța sfârșitului de secol XX înseamnă deci altceva decât la

**DESPRE SUBLIMAREA MILITANTISMULUI.
A FI COMUNIST ÎN ANII '80 ÎN FRANȚA ȘI ÎN ROMÂNIA**

mijlocul acestui secol, modernizarea societății determină o anumită sublimare a militantismului, o atenuare a caracterului său radical, o scădere a ponderii lui și a influenței sale.

**Militantismul în condițiile totalitarismului
comunist.**

Partidul comunist devine, într-un regim totalitar de acest tip, singura forță politică admisă. Pătrunzând în cele mai intime structuri ale statutului, pe care îl domină și pe care îl folosește ca pe principalul instrument de supunere a societății, partidul controlează totul, își impune ideologia ca unic adevăr, schimbă radical economia, distruge societatea civilă și o înlocuiește cu o structură de organizații și instituții controlate deplin de puterea politică, controlează strict toate formele comunicării sociale, îl domină pe individ sub toate aspectele vieții sale publice și private, îl modelează în sensul dorit de putere, în sensul obedienței absolute față de aceasta. Deși numărul membrilor acestor partide comuniste crește, deși militantismul este în continuare declarat drept principalul element al identității lor politice și sociale, el nu este decât un fast militantism, de complezență, adeziune la niște valori și la un model de societate în care, cu timpul, odată cu evoluția regimului, nu mai cred decât foarte puțini. Adeziunea la partid și menținerea în rândurile lui are ca principale resorturi,

pentru cei mai mulți dintre membri, nu credința într-un anumit model de societate și într-o anumită ideologie ci, mai degrabă, posibilitatea de a obține anumite avantaje materiale sau de prestigiu sau de a evita marginalizarea socială. Comunistul, într-un asemenea regim nu mai este un militant în adevăratul sens al cuvântului, chiar dacă mimează acest rol. De fapt, pentru marea majoritate a membrilor partidului, ceea ce li se cere este supunerea oarbă față de liderul totalitar sau grupul de lideri care dețin puterea. Orice atitudine sau gest de punere la îndoială sau de dezacord cu comenzile deținătorilor puterii este rapid și aspru sancționat. A fi militant înseamnă doar a lăuda puterea și a-i îndeplini cu strictetețe poruncile.

Modelul „omului nou” pe care îl promovează regimurile comuniste și pe care îl impun prin toate pârgھیile de socializare și de control social pe care le dețin, deși în aparență este modelul militantului, în realitate este modelul supusului perfect, total obedient, manipulabil de către deținătorii puterii politice.

În România Partidul comunist a crescut de la circa 1000 de membri în 1944 la 4,5 milioane în „epoca de aur”. O cercetare făcută asupra recomandărilor de primire în partid elaborate în anii '80, recomandări care ne arată cum era internalizat modelul „omului nou” de către comuniștii de rând, ne arată că de fapt valorile militantismului nu se bucură de foarte multă apreciere din partea acestora. Ele sunt acceptate și afirmate în mod duplicitar dar nu se mai crede în ele.

**DESPRE SUBLIMAREA MILITANTISMULUI.
A FI COMUNIST ÎN ANII '80 ÎN FRANȚA ȘI ÎN ROMÂNIA**

Sublimarea militantismului se produce deci ca urmare a exercitării puterii de către comuniști, a instaurării regimului totalitar, a birocratizării societății. În cadrul partidului-stat fiecare are un loc bine definit, fiecare este controlat prin pârghiile acestuia și trebuie să execute comenzile puterii. Supunerea și nu militantismul este cea care oferă o șansă de supraviețuire și chiar de realizare a unor obiective personale, deci o pseudo normalitate și anumite satisfacții.

BIBLIOGRAFIE:

BAUDOIN, J., 1993, „*Le Parti communiste*”, în D. Chagnollaud, *La vie politique en France*, Editions du Seuil, Paris

CHAGNOLLAUD, D., 1996, *Introduction à la politique*, Editions du Seuil, Paris

DASCĂLU, D., 2001, *Personalitatea totalitară*, ms., teză de doctorat

DENQUIN, J.-M., 1985, *Science politique*, P.U.F., Paris

DUVERGER, M., 1976, *Les partis politiques*, Armand Colin, Paris

MOSSUZ-LAVAU, J., 1994, *Les français et la politique*, Ed. Odile Jacob, Paris

NECULAU, A., 1999, *Memoria pierdută. Eseuri de psihosociologia schimbării*, Polirom, Iași

ROUQUETTE, M.-L., 1994, *Sur la connaissance des masses*, P.U.G., Grenoble

ZINOVIEV, A., 1991, *Homo sovieticus*, Dacia, Cluj-Napoca